

Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne

**– arbetsprocess
och organisation**

**Kulturrådets svar på
Kulturdepartementets uppdrag
Ku2002/795/Ko**

Innehåll

3	Sammanfattning
4	Summary in English
5	1 Inledning
6	2 Prisets syfte och inriktning
8	3 Att finna en prismottagare – arbetsprocessen
8	3.1 Nominering av pristagare
9	3.2 Granskning
9	3.3 Avslutande diskussioner, beslut om och tillkännagivande av pristagare
10	3.4 Utdelande vid en ceremoni
10	3.5 Särskild ordning det första året
10	3.6 Tidsplan för arbetsprocessen
11	4 Juryn
11	4.1 Uppdrag
11	4.2 Sammansättning och tillsättningsförfarande
12	4.3 Ledamöternas nationalitet
13	4.4 Mandatperiod
13	4.5 Organisatorisk form
14	4.6 Placering av juryn
14	4.7 Omröstningsregler
16	5 Övrig organisation
17	6 Ceremonin
17	6.1 Syfte och allmänna utgångspunkter för ceremonin
17	6.2 Tidpunkt
17	6.3 Plats
18	6.4 Arrangemang och ceremoni
19	7 Ekonomi
19	7.1 Allmänna utgångspunkter
19	7.2 Kompetens
19	7.3 Information och marknadsföring
19	7.4 Juryn och nomineringsprocess
20	7.5 Prisutdelningsceremonin
20	7.6 Administration och samordning
20	7.7 Sammanfattande bedömning
21	8 Behov av författningsändringar eller motsvarande beslut
21	8.1 Förordning och beslut
21	8.2 Detaljerade anvisningar genom föreskrift
21	8.3 Arbetsrutiner, arbetsordning
22	8.4 Ekonomi
22	8.5 Offentlighet och sekretess
23	9 Utvärdering

Sammanfattning

Kulturrådet har fått i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne och formulera förslag på bestämmelser som skall gälla för litteraturpriset och juryn, förslag på lämplig tidpunkt och plats för prisutdelning samt beräkna den årliga kostnaden för administrationen av priset. Priset skall vara ett årligt internationellt litteraturpris om fem miljoner svenska kronor med inriktning på barn- och ungdomslitteratur. Kulturrådet har strävat efter att genomföra uppdraget öppet, i dialog och samverkan med berörda personer och organisationer. Rådet har granskat metoder, arbetsprocesser och ekonomiska förutsättningar för jämförbara priser.

Kulturrådet föreslår en urvalsprocess som består av nominering av pristagare, granskning, inläsning och diskussion, tillkännagivande samt utdelningsceremoni. Enligt rådets mening är processen ändamålsenlig och relativt enkel att hantera samtidigt som den bör tillgodose behoven av grundlig handläggning, insyn och öppenhet.

För att kunna skapa en heltäckande överblick över författare och insatser för läsfrämjande måste nomineringar till priset göras av personer med en förankring i olika delar av världen och en kännedom om författare och läsfrämjande insatser i den region de representerar.

Det är inte rimligt att juryn skall besitta denna kompetens, utan grunden för urvalsarbetet bör vara nomineringar som inkommer från hela världen. Enligt rådets mening bör därför ett antal organisationer runt om i världen pekats ut som behöriga att nominera författarskap och läsfrämjande verksamhet.

En jury föreslås tillsättas. Juryns uppdrag bör bestå endast av att tillgodogöra sig och bedöma litteratur och läsfrämjande projekt. Juryn bör bestå av 12 ledamöter. Jurymedlemmarna bör tillsammans representera en bred kompetens i dels barn- och ungdomslitteratur, dels läsfrämjande insatser. Juryn skall arbeta självständigt och inte företräda något intresse genom sina ledamöter, vare sig politiskt, ekonomiskt, regionalt, genremässigt eller annat, vilket ställer höga krav på integritet hos juryns ledamöter. Ledamöternas mandat föreslås vara fyra år, med möjlighet till två perioders förlängning. Juryn bör innehålla en ledamot som företräder Astrid Lindgrens familj.

För frågor om prisutdelningsceremonin, planering av ekonomi, regler och rutiner för juryns arbete, juryns administrativa stöd, informationsfrågor inklusive webbpublicering, och utvärdering föreslås ett särskilt kansli. Kansliet bör inrättas i anslutning till juryn, under en värdorganisation, och ha ett samordnande ansvar för all planering, budgetering, uppföljning och redovisning av arbetet med litteraturpriset. Kansliet bör även kunna utgöra ett kvalitativt stöd i juryns arbete, genomföra egna utredningar, köpa in litteratur, beställa utredningar, översättningar eller lektörsutlåtanden och göra annan informationsinhämtning.

Priset skall delas ut vid en årlig ceremoni. Rådet anser att starka skäl talar för att ceremonin bör hållas i maj eller början av juni. Enligt rådets mening bör man inte i detta skede slå fast en slutlig ordning för en ceremoni. Istället bör det vara arrangörens huvudansvar att varje år lägga upp ett tilltalande program i samråd med experter på liknande arrangemang och personer med nära koppling till Astrid Lindgren.

Summary in English

The Swedish National Council for Cultural Affairs has been instructed to propose the detailed structure of the Astrid Lindgren Memorial Award for Literature and propose the rules that are to apply to the award for literature and the jury, propose a suitable date and place for the award ceremony, and to calculate the annual cost of administration of the award. The award is to be an annual international award for literature of five million Swedish kronor, oriented towards literature for children and young people. The National Council for Cultural Affairs has endeavoured to carry out the assignment openly, in dialogue and co-operation with the people and organisations concerned. The Council has examined methods, operational processes and economic conditions of comparable awards.

The National Council for Cultural Affairs proposes a selection process consisting of nomination, scrutiny, reading and discussion, announcement and award ceremony. In the opinion of the Council the process is functional, relatively simple to handle and should be able to meet the requirements of thorough processing, public control and openness.

In order to be able to create a comprehensive view of authors and contributions to the promotion of reading, the nominations for the award must be made by experts with regional ties and knowledge of writers and measures to promote reading in the regions they represent. It is not reasonable to expect the jury to have this competence. The foundation of the work of selection should be the nominations received from the entire world. In the opinion of the Council a number of organisations around the world should be named as qualified to nominate works and measures to promote reading.

It is proposed that a jury be appointed. The jury's assignment should consist solely of assimilating and evaluating literature and projects to promote reading. The jury should consist of 12 members. The jury members should jointly represent broad competence in the fields of literature for children and young people and measures to promote reading. The jury is to work independently and not represent any interests through its members, either political, economic, regional, genre or other, which requires a high level of integrity of the jury members. It is proposed that the jury members' mandate should be four years, with the possibility of two periods of renewal. The jury should include one member who represents Astrid Lindgren's family.

A special office is proposed for questions concerning the award ceremony, financial planning, rules and routines for the jury's work, the jury's administrative support, information matters including web publication and evaluation. The office should be set up close to the jury, under a host organisation, and have a co-ordinating responsibility for all planning, budgeting, follow-up and reporting of the work concerning the award for literature. The office should also be able to act as a qualitative support in the work of the jury, carry out its own investigations, purchase literature, order reports, translations or manuscript readers' opinions and gather other information.

The award is to be presented at an annual ceremony. The Council considers that there are strong reasons for holding the ceremony in May or the beginning of June. In the opinion of the Council, no fixed order for a ceremony should be stipulated at this stage. Instead it should be the main responsibility of the organisers every year to compile an attractive programme in consultation with experts on similar events and with people closely connected to Astrid Lindgren.

1 Inledning

Den 7 mars 2002 tillkännagav kulturminister Marita Ulvskog att regeringen hade för avsikt att med riksdagens godkännande instifta ett årligt internationellt litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Inriktningen angavs vara barn- och ungdomslitteratur och prissumman angavs till fem miljoner svenska kronor årligen. Den 21 mars beslutade regeringen att ge Statens kulturråd (nedan kallat Kulturrådet) i uppdrag att föreslå den närmare utformningen av priset (beslutet bifogas, bil. 1). I uppdraget angavs att Kulturrådet skulle formulera förslag på bestämmelser som skall gälla för litteraturpriset och juryn, förslag på lämplig tidpunkt och plats för prisutdelning samt beräkna den årliga kostnaden för administrationen av priset.

Kulturrådet har strävat efter att genomföra uppdraget öppet, i dialog och samverkan med berörda personer och organisationer. Planerings- och samordningsarbetet har bedrivits av en intern arbetsgrupp på Kulturrådet, särskilt utformad för ändamålet. Gruppen har inhämtat information om större internationella litteraturpriser och priser för läsfrämjande arbete, samt jämförbara svenska priser. Rådet har, enligt beslutet, samrått med Stiftelsen Svenska Barnboksakademien och anhängiga till Astrid Lindgren, samt representanter för följande organisationer: Barnboksakademien, Svensk Biblioteksörening, Svenska Förläggareföreningen, IASL (International Association of School Libraries), IBBY (International Board of Books for Young People), IFLA (International Federation of Library Associations), Musikaliska Akademien, Nobelstiftelsen, Rabén & Sjögren Bokförlag, Sida, Svenska Akademien och Vimmerby kommun.

Dessutom har Kulturrådet samrått med ett antal personer med erfarenhet av barn- och ungdomslitteratur och läsfrämjande arbete.

Uppdraget har utförts av en arbetsgrupp inom Kulturrådet, bestående av Johanna Berg, Lotta Brilioth Björnstad, Johanna Hansson, Birgitta Modigh och Tua Stenström. Projektledare har varit rådets chefsjurist Måns Molander.

2 Prisets syfte och inriktning

Uppdraget innehåller följande riktlinjer:

Litteraturpriset skall tilldelas en enskild författare som med sitt författarskap givit oss litteratur för barn och unga av allra högsta konstnärliga värde och i den djupt humanistiska anda Astrid Lindgren förknippas med. Priset skall även kunna tilldelas enskilda personer eller andra som utför ett synnerligen värdefullt arbete för att främja barns och ungas läsande. Litteraturpriset skall vara ett internationellt pris som är inriktat på att finna den värdigaste mottagaren oavsett nationalitet. Priset skall kunna tilldelas en mottagare eller delas av två eller flera.

Av den första meningen följer att en enskild författare kan få priset för sitt författarskap. Priset ges således inte till enskilda verk. Författaren skall ha skapat litteratur för barn och unga av allra högsta konstnärliga värde och i den djupt humanistiska anda som kännetecknar Astrid Lindgrens författarskap. Enligt Kulturrådets uppfattning innebär detta att juryn måste göra en kvalitetsbedömning såväl som en bedömning av budskap och innehåll i författarskapet. Kulturrådet anser att det är juryns uppgift att närmare tolka innebörden av kvalitetskravet och kravet på djup humanistisk anda, och rådet avser därför inte på eget initiativ närmare definiera riktlinjerna.

Enligt rådets mening kan det finnas en begränsning i att tillämpa en alltför snäv definition av författarskap. Delar av världens befolkning har inte tillgång till det skrivna ordet, men har rika traditioner av berättande. Berättande förmedlas även i allt större utsträckning genom andra former än tryckta böcker, vilket tenderar att medföra ett vidgat litteraturbegrepp. Även om det bör vara juryn som i varje enskilt fall tar ställning till vilket författarskap som är kvalificerat för priset i detta avseende, vill rådet peka på möjligheten i att tillämpa en bred tolkning av litteraturbegreppet.

Kulturrådet vill särskilt peka på hur tolkningen av författarskap kan påverka prisets inriktning. Rådets anser att det finns anledning att i detta sammanhang särskilt uppmärksamma illustratörens betydelse för barnlitteraturens kvalitet. Enligt rådets mening är det naturligt att även dessa insatser bör kunna belönas inom ramen för priset.

Priset skall även kunna tilldelas enskilda personer eller andra – vilket enligt Kulturrådet bör tolkas brett och förstås som alla slags sammanslutningar, juridiska personer, organisationer och liknande – som utför ett synnerligen värdefullt arbete för att främja barns och ungas läsande. I sammanhanget vill rådet betona att endast sådan läsfrämjande verksamhet som är knuten till barn- och ungdomslitteratur kan komma ifråga för priset. Verksamheten skall syfta till att väcka läslusten hos barn och öka deras intresse för barn- och ungdomslitteratur. Ändamålet att belöna läsfrämjande insatser har gemensamma beröringspunkter med – men är ändå klart skilt från – det första ändamålet, författarskap.

Det faktum att priset kan ges till båda dessa ändamål har naturligtvis påverkat rådets överväganden om t.ex. juryns sammansättning och nomineringsförfarande. Juryn bör innehålla såväl personer med kompetens att bedöma kvalitet på författarskap som personer med kompetens att bedöma läsfrämjande arbete.

Fråga har uppstått om huruvida priset bör fördelas mellan dessa båda ändamål på något förutbestämt sätt. Kulturrådet anser att det är juryns uppgift att besluta om en sådan eventuell uppdelning. Juryn bör ha en stor valfrihet att fördela prissumman på det sätt som juryn finner lämpligt, utifrån de riktlinjer som regeringen har angivit, och de regler som skall gälla för juryn.

Samtidigt anser Kulturrådet att det kan vara rimligt att en sådan uppdelning görs. Bland annat mot bakgrund av storleken på den totala prissumman samt att verksamhet med syfte att stödja läsfrämjande arbete är nära förknippad med Astrid Lindgrens anda och gärning. En del av priset borde därför kunna

reserveras för läsfrämjande. Vid en uppdelning måste i så fall hänsyn tas till att prissummans storlek i sig har betydelse för prisets uppmärksamhet, och att priset benämns litteraturpris.

Enligt riktlinjerna skall priset vara internationellt. Juryn skall enligt uppdraget inrikta sig på att finna den värdigaste mottagaren oavsett nationalitet. En utmaning i detta sammanhang är den – för många självklara – utgångspunkten att förutsättningarna för barn, barn- och ungdomslitteratur och läsfrämjande är väldigt varierande i olika delar av världen. De ekonomiska och personella resurser som står till förfogande skiljer sig mycket åt. Traditioner och den samlade kunskapen skiftar mellan olika länder och världsdelar. Dessutom är olikheterna länderna emellan stora när det gäller kulturella och sociala förutsättningar att tillgodose barnens behov och tillvarata deras rätt till litteratur, och i ett vidare perspektiv även annan kultur. Astrid Lindgren var tydlig i sitt engagemang för barnens rätt, och hon ställde sig på barnens sida. Det är därför enligt rådet eftersträvanvärt att ge priset en dimension också av att på global nivå främja barns rättigheter.

Priset skall kunna tilldelas en mottagare eller delas av två eller flera. Såväl svenska som utländska personer, organisationer, nätverk och liknande kan således komma ifråga för priset. Inget tak anges för hur många mottagare som skall kunna dela på priset. Möjligen skulle en begränsning av antalet mottagare kunna underlätta urvalsarbetet. (Nobelstiftelsen tillämpar enligt sina stadgar ett tak på maximalt tre mottagare av ett pris.) Enligt rådets mening bör det vara juryns uppgift att besluta om en sådan eventuell begränsning. En sådan reglering kan juryn i sådant fall besluta om i sin arbetsordning, om juryn anser det vara nödvändigt.

Enligt rådets uppfattning bör endast nu levande författare kunna komma ifråga för priset; ingen författare bör kunna få priset postumt.

Fråga har uppkommit om vem som bör betraktas som prisets givare, eller avsändare. Priset skiljer sig från motsvarande priser i och med att det finansieras av allmänna medel, och föreslås administreras av en offentlig myndighet. Kulturministern har uttryckt att priset bör ses som hela svenska folkets litteraturpris, vilket även Kulturrådet uppfattar som ett naturligt synsätt.

3 Att finna en prismottagare – arbetsprocessen

Rådet har granskat metoder och arbetsprocesser för jämförbara priser och redovisar här ett förslag till process som enligt rådets mening är ändamålsenlig och relativt enkel att hantera samtidigt som den kan tillgodose behoven av grundlig handläggning, insyn och öppenhet. Urvalsprocessen bör enligt förslaget bygga på ett förfarande som består av nominering, granskning, inläsning och diskussion, tillkännagivande samt utdelningsceremoni.

3.1 Nominering av pristagare

En av de stora utmaningarna i arbetet med litteraturpriset är att skapa en heltäckande bild av tänkbara pristagare, genom inventering och kartläggning av författare och insatser för läsfrämjande. Eftersom priset är internationellt behöver urvalsarbetet baseras på kunskap om barnböcker och läsfrämjande verksamhet i hela världen. Enligt rådets mening bör nomineringar göras av personer med en förankring i olika delar av världen och en kännedom om författare och läsfrämjande insatser i den region de representerar. Grunden för urvalsarbetet bör enligt rådets mening vara nomineringar som inkommer från hela världen. Juryn bör kunna lägga till egna nomineringar, men dess arbete bör huvudsakligen inriktas på att bedöma inkomna nomineringar.

Enligt rådets mening bör därför ett antal organisationer runt om i världen anges som behöriga att nominera författarskap och läsfrämjande verksamhet. Dessa s.k. nominatorer bör utgöras av organisationer och personer med den kompetens som har angivits ovan, t.ex. IBBY-nätverket (International Board of Books for Young People), barnboksinstitut, fakulteter eller professurer, barnboksakademier och motsvarande, IFLA (International Federation of Library Associations), IASL (International Association of School Libraries), de nationella UNESCO-råden samt bistånds- och hjälporganisationer m.fl. Som en komplettering bör särskilda insatser göras för att arbeta upp kontaktnät med organisationer som löpande kan förse juryn med kompletterande information om läsfrämjande insatser, t.ex. ambassader och andra organisationer i utlandet.

Den organisation som ges i uppdrag att administrera litteraturpriset bör med utgångspunkt från detta utforma en lista över nominatorer och förelägga juryn listan för fastställande.

De utpekade nominatorerna bör genom ett årligt utskick påminnas om möjligheten att nominera. I utskicket bör former för och innehåll i nomineringarna anges. Syftet är att få nomineringarna utformade på ett sinsemellan likartat sätt, vilket underlättar jämförelse i granskningsarbetet. Förslagsvis skall nomineringar av författarskap innehålla

- en presentation av författare (biografi),
- en presentation av författarskapet (bibliografi), samt
- en motivering till varför personen ifråga nomineras.

För läsfrämjande bör nomineringarna innehålla uppgifter om

- verksamhetens innehåll,
- upphovsman, arrangör, huvudman eller liknande med ansvar för genomförandet,
- finansiering och tidsramar, samt
- resultat, utvärdering, internationella omdömen och reaktioner eller liknande.

Lämpligen bör ett arbetsspråk fastställas för juryn, exempelvis engelska. Det bör dock finnas en

möjlighet att nominera på fler språk, förslagsvis på något av FN:s officiella språk, dvs. arabiska, engelska, franska, kinesiska, spanska och ryska. Möjligen bör nomineringar även kunna göras på tyska, eftersom språkområdet inrymmer flera framstående författarskap.

Kulturrådet föreslår att det inrättas ett kansli med huvudsaklig uppgift att stödja juryn i dess arbete, samt vissa övriga självständiga arbetsuppgifter. Rådet återkommer till kansliets utformning i kapitel 5.

Nomineringarna bör skickas till ovan nämnda kansli. Där kan nomineringarna granskas och kompletterande upplysningar begäras in från nominatorerna vid behov. Förteckning över samtliga nomineringar bör upprättas. Denna sammanställning bör lämpligen inte behöva göras av juryn, utan snarare av personal på kansliet. När samtliga nomineringar är sammanställda bör juryn sammankallas till ett första möte.

Juryns utformning och sammansättning redogörs för nedan i kapitel 4. Juryn föreslås bestå av 12 ledamöter och inom sig kunna utse ett arbetsutskott bestående av tre eller fyra ledamöter.

3.2 Granskning

Vad gäller nomineringar till författarskap förordar rådet följande procedur. Vid ett första möte bör juryn föreläggas listan över samtliga nomineringar. Juryn ges då tillfälle att även inkomma med egna nomineringar. Slutligen bör juryn fastställa nomineringslistan och uppdra åt arbetsutskottet att påbörja en granskning av nomineringarna i syfte att göra ett urval med ungefär 8–10 författarskap som juryn skall bedöma. Storleken på urvalet måste kunna variera från år till år, och bero bl.a. på om priset bör delas mellan olika mottagare.

Under de kommande månaderna bör juryns arbetsutskott gå igenom samtliga nomineringar i en första översiktlig jämförelse. Kansliet bör bistå juryn med utredningar och kartläggningar (genomföra egna eller beställa externa), litteraturanskaffning, kompletterande översättningar och annan informations-sammanställning. Förslagsvis bör Barnboksinstitutets referensmaterial, och eventuellt dess kompetens, kunna användas i detta arbete. Rådet återkommer till hur kansliet bör utformas i detta avseende.

När arbetsutskottet är klart med genomgången av ansökningarna bör ett nytt möte med juryn hållas, då en förteckning med 8–10 författarskap kan föreslås av arbetsutskottet och fastställs av juryn. Samtliga i juryn bör tillgodogöra sig dessa författarskap. Det innebär förvisso ett stort arbete, men det är svårt att föreställa sig hur en jämförande diskussion om de nominerade författarskapen skall kunna föras på ett rättvisande sätt om inte hela juryn har läst samtliga kandidater. Därför bör hela juryn läsa samtliga författarskap som utskottet föreslår.

Juryn bör ges förhållandevis gott om tid, minst fyra månader, för att läsa igenom litteraturen. Det är som nämnts en tidskrävande uppgift, men nödvändig för juryns arbete. En fråga som inställer sig i detta sammanhang är om ledamöterna bör arvoderas. Ett arvode skulle i och för sig kunna ge ledamöterna en möjlighet att avsätta arbetstid för läsning. Å andra sidan bör uppdraget att ingå i juryn, enligt rådets uppfattning, ha en viss karaktär av hedersuppdrag. Mot bakgrund av den stora arbetsinsatsen är det dock rimligt att ledamöterna kompenseras till viss del för det nedlagda arbetet, och samtliga juryledamöter bör därför arvoderas. Arvodet bör vara skäligt, samtidigt som det inte får vara orimligt högt.

Vad gäller läsfrämjande bör urvalsprocessen kunna göras på motsvarande sätt, men möjligen enklare. Bedömningar av dessa ansökningar kan i och för sig vara mycket komplicerade, men sannolikt inte lika tidskrävande som att tillgodogöra sig hela författarskap. Enligt rådets mening bör samma utskott som ansvarar för urval av författarskap även göra urvalet av läsfrämjande insatser. Om juryn anser att en del av prissumman skall fördelas till läsfrämjande, bör arbetsutskottet, liksom för författarskap, efter en granskning kunna förelägga juryn 8–10 ansökningar om insatser för läsfrämjande.

3.3 Avslutande diskussioner, beslut om och tillkännagivande av pristagare

Efter inläsning bör juryn återsamlas för ett sammanträde och påbörja sina diskussioner om pristagare. Lämpligen bör ett inledande möte kunna hållas för att sälla ut några få kandidater, förslagsvis 3–5 st. Vid

ett påföljande längre möte skulle juryn därefter kunna besluta vem eller vilka som skall bli det årets pristagare. När beslutet är fattat bör en presskonferens utlysas, svensk och internationell press bjudas in och beslutet på så sätt tillkännages allmänheten.

3.4 Utdelande vid en ceremoni

Några månader efter tillkännagivandet av pristagare bör en prisutdelningsceremoni hållas. För att ge möjlighet för pristagare att närvara bör inte tiden vara för kort mellan tillkännagivande och ceremoni, förslagsvis två eller tre månader. Ceremonins innehåll och genomförande redogörs närmare för under kapitel 6.

Efter tillkännagivande är juryns arbete med det årets pristagare avslutat. Planering och genomförande av ceremonin torde dock vid denna tidpunkt vara inne i ett intensivt skede. Samtidigt bör arbetet med påföljande års pristagare inledas innan beslutet tillkännages, alternativt i stort sett omedelbart efter tillkännagivandet. Det är rådets bedömning att hela bedömningsprocessen, från nominering till tillkännagivande, tar ungefär 12–14 månader.

3.5 Särskild ordning det första året

Enligt Kulturrådets bedömning kommer planeringen och urvalet av det första årets pristagare, liksom planering av ceremonin, att behöva genomföras under stark tidspress. Därför bör man kunna finna alternativa, tidsbesparande lösningar för utnämningssprocessen det första året. Exempelvis skulle nomineringsarbetet det första året kunna göras i förenklad form, möjligen inom juryn.

3.6 Tidsplan för arbetsprocessen

Följande tidsplan skulle kunna tillämpas för arbetsprocessen.

<i>Tid</i>	<i>Aktivitet</i>
Månad 1	Utskick av inbjudan att nominera år 1
Månad 2–3	Nominering. Inleda planering av ceremonin.
Månad 4	Sammanställning och ev. komplettering av nomineringar
Månad 5	Jurymöte, möjlighet att lägga till nomineringar
Månad 5–8	Urvalsarbete av juryns arbetsutskott
Månad 8	Jurymöte, fastställande av kort förteckning av nomineringar
Månad 9–11	Inläsning av juryn
Månad 12	Beslut och tillkännagivande. Utskick av inbjudan att nominera år 2.
Månad 12–14	Slutlig förberedelse av ceremonin
Månad 14	Prisutdelning
Månad 15	Utvärdering och uppföljning

4 Juryn

I regeringens uppdrag till Kulturrådet föreskrivs följande:

En särskild jury skall tillsättas vid Statens kulturråd för nominering och beslut om pristagare. Juryns ledamöter skall i huvudsak vara sakkunniga inom det internationella barn- och litteraturområdet med representation från Sverige och andra länder.

4.1 Uppdrag

Av regeringens beslut framgår att juryns uppdrag är att nominera och besluta om pristagare, och att juryn skall tillsättas vid Kulturrådet. I övrigt anges inga särskilda riktlinjer för juryns uppdrag. Vid sidan om nominering och beslut finns ett antal frågor med anknytning till hanteringen av priset, där ansvaret för beslut kan diskuteras, t.ex. utformningen av ceremonin, planering och uppföljning av ekonomi, regler och rutiner för juryns arbete, juryns administrativa stöd och utvärdering. Enligt rådets bedömning bör juryns uppdrag dock renodlas till att tillgodogöra sig och bedöma litteratur och läsfrämjande projekt, och inte tyngas med andra beslut. Ansvar för planering och genomförande av ceremonin bör därför inte ligga på juryn, utan istället på ett kansli eller liknande.

Juryns ledamöter bör ha ett stort mått av integritet. Det får inte råda någon tvekan om att juryn arbetar självständigt och helt oberoende av utomstående intressen. Juryn bör inte företräda något intresse genom sina ledamöter, vare sig politiskt, ekonomiskt, regionalt, genremässigt eller annat. Juryns bedömningar skall ta hänsyn endast till litterära kvaliteter, vad gäller författarskap, och arbetets innehåll, vad gäller läsfrämjande insatser. En oberoende jury är sannolikt en absolut förutsättning för att priset skall vinna trovärdighet och erkännande i omvärlden. Dessutom underlättas troligen juryns arbete av att ledamöterna är medvetna om att de inte förväntas företräda något särskilt angivet intresse.

En särskild fråga angående juryns uppdrag gäller prisets fördelning mellan dels en eller flera mottagare, dels mellan författarskap och läsfrämjande. Juryn kommer varje år att behöva ta ställning till hur prissumman skall fördelas. Sannolikt bör diskussion om en sådan fördelning föras innan den närmare granskningen av de nominerade påbörjas. Möjligen skulle juryn vid sitt första möte varje nomineringsomgång kunna ha en principdiskussion om fördelningen av prissumman och fatta ett beslut om principer för fördelning av det årets pris. Enligt rådets mening bör en sådan diskussion hållas inom juryn på ett tidigt stadium.

4.2 Sammansättning och tillsättningsförfarande

Juryn skall ges i uppdrag att bedöma dels barn- och ungdomslitteratur, dels läsfrämjande insatser. Dessa båda områden kräver olika kompetens, låt vara att man sannolikt kan finna enskilda som har kompetens inom båda områdena. Utgångspunkten för sammansättningen av juryn bör vara att kompetens för att bedöma dessa områden skall finnas inom gruppen.

För att få denna allsidiga kompetens inom juryn bedömer Kulturrådet att antalet ledamöter inte kan vara för litet. Samtidigt är det angeläget att juryn inte blir alltför stor, eftersom en stor grupp sannolikt skulle ha svårare att föra fruktbara diskussioner. Enligt rådets uppfattning är det mot bakgrund av detta rimligt med en jury bestående av 12 ledamöter. Med 12 ledamöter möjliggörs en god arbetsordning, genom att en jämn fördelning kan göras inom juryn mellan två grupper av ledamöter med mandat som löper ut vid olika tidpunkter. Inom dessa båda grupper går det att göra ytterligare en jämn uppdelning på tre personer, vilket torde vara ett lämpligt antal för det arbetsutskott som bör utses inom juryn. Enligt rådets mening vore det klokt att byta ledamöter i det föreslagna arbetsutskott varje år, eftersom detta uppdrag medför tidvis intensivt arbete. Juryn skulle således kunna fördela ansvaret mellan ledamöterna

på ett tydligt och rättvist sätt. Det skulle kunna hävdas att juryn, med en något annorlunda utformad arbetsfördelning, skulle kunna lösa uppgiften med något färre ledamöter. Rådet har dock mot en samlad bakgrund bedömt att 12 ledmöter vore ett lämpligt antal.

Vad gäller frågan om medverkan av Astrid Lindgrens anhöriga i juryns arbete gör Kulturrådet följande bedömning. Priset är utformat som ett litteraturpris vars kriterier är nära knutna till Astrid Lindgrens verk och i viss mån hennes person. Enligt riktlinjerna skall priset kunna ges till författare som bl.a. har skrivit litteratur i den djupt humanistiska anda som Astrid Lindgren förknippas med. När juryn har att ta ställning till dessa frågor är det sannolikt ett stort stöd att som ledamot ha en person med nära anknytning till Astrid Lindgren själv. Dessutom har initiativet till priset, liksom Kulturrådets utredningsarbete, genomförts i samråd med de anhöriga. Därför anser rådet att juryn bör innehålla en ledamot som utses av Astrid Lindgrens familj, åtminstone i ett inledande skede. På längre sikt kan behovet av en representant för familjen möjligen minska.

Rent praktiskt bör den instans som tillsätter ledamöter inför tillsättningsbeslut samråda med Astrid Lindgrens anhöriga, i syfte att låta dem ange en person med uppgift att representera familjen. Denna person bör efter tillsättningsbeslut delta i juryns arbete på samma villkor som övriga ledamöter.

Enligt rådets bedömning bör tillsättningen av ledamöter lämpligen göras av den organisation som inrättar juryn. Den organisation som får det löpande ansvaret för prisets hantering kommer att erhålla en bred kompetens och ett utvecklat kontaktnät, vilket underlättar identifiering av nya ledamöter. Dessutom förefaller det inte vara lämpligt att låta en extern part, exempelvis regeringen, utse personer i en jury/arbetsgrupp som sorterar under en annan myndighet eller organisation. Möjligen kan regeringen behöva utfärda riktlinjer för tillsättning av juryledamöter.

Juryns ordförande bör utses av den organisation som tillsätter ledamöter. Ordförande bör vara sammankallande och leda juryns sammanträden, och höga krav på kompetens och möteskicklighet måste därför kunna ställas på ordföranden. Förslagsvis bör ordföranden även vara huvudansvarig för juryns relationer till media m.m.

4.3 Ledamöternas nationalitet

Enligt uppdraget skall juryn innehålla representation från Sverige och andra länder. Rådet har dock även övervägt möjligheten att ha en jury med endast svenska ledamöter. En invändning mot att ha endast svenska ledamöter är att juryns internationella överblick och kompetens riskerar att ifrågasättas. Å andra sidan kan det konstateras att Nobelpriset i litteratur fördelas av Svenska Akademien, som har endast svenska ledamöter, vilket inte har hindrat priset från att vinna ett internationellt erkännande. En annan invändning kan vara att en helsvensk jury skulle kunna få svårt att utse en svensk pristagare. Även i detta fall kan hänvisas till Svenska Akademiens arbete, där det har förekommit svenska prismottagare. Avgörande för omvärldens förtroende för juryn torde vara att juryns ledamöter besitter en integritet, legitimitet och obundenhet som gör dem fria i sin bedömning och beslut om prismottagare.

Argumenten för en svensk jury är dels kopplade till arbetsprocessen, dels till administrationen. Ett argument är att diskussionerna skulle kunna gynnas av att samtliga ledamöter kan använda sitt modersmål. En flerspråkig jury kräver någon form av arbetsspråk, och diskussionerna riskerar att hämmas av tolkning eller av att ledamöterna tvingas uttrycka sig på ett annat språk än sitt modersmål. Ett annat argument är ekonomiska och administrativa aspekter. En jury med endast svenska ledamöter skulle vara betydligt enklare och billigare att administrera. Kostnader för resor, logi och översättning av mötesunderlag skulle bli avsevärt högre om även utländska ledamöter ingick i juryn.

Å andra sidan kan det ligga ett värde i att juryn representerar olika litterära utgångspunkter. Det kan hävdas att juryns diskussioner skulle kunna berikas av att ledamöterna har erfarenhet från arbete med barn- och ungdomslitteratur i olika delar av världen, och kan bidra med skilda synsätt på barn- och ungdomslitteratur. Det har även framförts synpunkter av innebörd att ledamöter av utländsk nationalitet

även skulle kunna bidra till att öka juryns legitimitet.

Det förtjänar dock att framhållas att en strävan efter rätt kompetens i juryn inte nödvändigtvis betyder att det inte räcker med endast svenska ledamöter. Enligt rådets mening är det möjligt att få en bred kompetens även utan utländska ledamöter, både när det gäller författarskapen och när det gäller kunskap om barns förutsättningar, och om barns rättigheter i ett internationellt perspektiv.

Rådet finner att det finns goda argument för båda lösningarna. Med hänsyn tagen till erfarenheterna av hanteringen av likartade priserna (Nobelpriset i litteratur och Polarpriset) förordar dock rådet en jury med ledamöter från Sverige.

Rådet vill understryka möjligheten för juryn att inhämta råd och kunskap från experter i andra delar av världen. Enligt rådets mening bör juryn i särskilda frågor kunna tillföras kompetens genom utredningar och utlåtanden av extern expertis.

4.4 Mandatperiod

Ledamöternas mandat bör vara tydligt angivna för såväl ledamöterna som för omvärlden. Vad gäller tiden för mandatet kan skäl åberopas såväl för kortare som för längre perioder. Vid juryns framtida arbete kommer med största sannolikhet förslag som har diskuterats vid tidigare tillfällen att åter aktualiseras, pga. att ny litteratur ges ut av samma författare, att nya läsfrämjande insatser genomförs eller att tidigare nomineringar återkommer av andra skäl. Erfarenhet av juryns tidigare diskussioner utgör en styrka i sammanhang som aktualiserar gamla nomineringar. Dessutom ger erfarenheten av att bedöma och jämföra flera olika internationella författarskap en rutin och kompetens i juryns arbete.

Samtidigt är det viktigt att skapa förutsättningar för en utveckling i juryns arbete och motverka risker för likriktning eller stagnation i juryns val. Ett byte av ledamöter i juryn med jämna mellanrum är sannolikt fruktbart för juryns diskussioner och kan på lång sikt säkerställa en bred och aktuell kompetens i juryn.

Sammanfattningsvis bedömer Kulturrådet att ledamöterna bör tillsättas på tidsbegränsade mandat, men för en relativt lång period. En ledamot bör förordnas för kortast fyra år, med möjlighet till förlängning i ytterligare två perioder om fyra år vardera, dvs. maximalt 12 år totalt.

Ledamöternas mandat bör inte löpa ut samtidigt. Ledamöterna bör delas in i två grupper, vars (fyraåriga) mandat löper ut med två års mellanrum. Vid juryns inrättande bör hälften av ledamöterna utses för en period om två år, med möjlighet till förlängning i ytterligare två perioder om fyra år vardera.

4.5 Organisatorisk form

Vad gäller frågan om juryns organisatoriska form är flera möjligheter tänkbara. Som utgångspunkt för bedömningen av lämplig form bör man beakta praktiska aspekter på juryns arbete, ekonomiska aspekter och juridiska möjligheter.

En tänkbar form är att juryn införlivas i en befintlig myndighet, som en beredningsgrupp inom myndigheten. Genom att på så sätt naturligt ingå i en annan myndighets organisation får juryn tillgång till en befintlig administrativ struktur som kan tjäna som stöd för juryns arbete. Med tanke på juryns ovanliga karaktär torde dock »värdmyndighetens« instruktion behöva ändras, och juryn uttryckligen nämnas. Dessutom kan juryns verksamhet regleras genom myndighetens egna föreskrifter eller arbetsordning.

Ekonomiska medel till en sådan utvidgning av en befintlig myndighet kan göras genom befintliga anslag, och med erforderliga anvisningar i regleringsrev för myndighetens verksamhet. I och med att befintliga strukturer kan användas torde denna lösning därmed kräva en förhållandevis liten administrativ insats i ett inledande skede.

Skulle en jury införlivas i en myndighets verksamhet fattar juryn således inte några egna beslut, utan de fattas i värdmyndighetens namn. Befogenheten att fatta beslut kan delegeras så att juryn utgör beslutande instans, men juryn fattar ändå inte beslut i eget namn.

Skulle juryn fatta beslut i eget namn, blir den att betrakta som en egen myndighet. Möjligheten att låta

juryn utgöra en egen myndighet kan ses som en alternativ lösning. Skulle juryn utgöra en egen myndighet får den en självständig ställning, oberoende av strukturförändringar i värdorganisationer – som exempelvis skulle kunna uppstå till följd av kulturpolitiska reformer – vilket kan vara en styrka på lång sikt.

En ny myndighet under regeringen bildas genom beslut av regeringen. Regeringen skall utfärda en instruktion för myndigheten. En förutsättning för bildandet är att riksdagen anslår erforderliga medel. En ny myndighet skulle kunna få ett anslag direkt från regeringen, eller kanaliserat via Kulturrådet, vilket är vanligt förekommande inom det kulturpolitiska området. En chef för myndigheten måste utses, samt en styrelse. Möjligen skulle styrelsen kunna sammanfalla med juryn, men man bör dock beakta bestämmelsen i RF 10:9 om att endast svenska medborgare får ha tjänst som ledamot i styrelser för myndigheter under regering eller riksdag.

Gemensamt för de båda ovanstående organisatoriska formerna är att de är offentligrättsliga subjekt, som lyder under förvaltningsrättsliga lagar och principer, däri inbegripet offentlighetsprincipen.

En annan tänkbar lösning är att inrätta ett privaträttsligt subjekt, en stiftelse. Stiftelsen skulle i så fall ha egna stadgar, men kunna finansieras av allmänna medel. Ett exempel på liknande verksamhet är Stiftelsen Svenska Barnboksinstitutet. Det är fullt möjligt att överlåta förvaltningsuppgifter och uppgifter som innefattar myndighetsutövning till en stiftelse. Stiftelsen kan även underkastas regler om handlingsoffentlighet i den utsträckning det är önskvärt.

Sammanfattningsvis anser Kulturrådet dock att övervägande skäl talar för att juryn bör utgöra en del av en befintlig organisation. Det är angeläget att arbetet med priset kan inledas så snart som möjligt. Ett snabbt igångsättande underlättas om man kan använda en befintlig organisation, och dess administrativa resurser, istället för att behöva bygga upp en ny struktur. Även ekonomiska skäl talar emot att bygga upp en ny organisation.

4.6 Placering av juryn

Enligt regeringens uppdrag skall en jury tillsättas vid Kulturrådet. I arbetet med uppdragets genomförande har rådet inte mött någon kritik mot en sådan placering, eller mottagit förslag på någon annan lösning. Kulturrådet har en lång erfarenhet av arbete med arbetsgrupper för bedömning av barn- och ungdomslitteratur inom ramen för litteraturstödet. Rådet har dessutom en mångårig erfarenhet av arbete med främjande av barns och ungas läsande. Samtidigt skulle man kunna invända att administrationen av ett litteraturpris utgör ett främmande inslag i Kulturrådets verksamhet. Rådet arbetar i dag inte med utdelning av några priser och man skulle behöva skapa nya rutiner för arbete med litteraturpriset. Enligt Kulturrådet självt är det möjligt att låta juryn utgöra en del av rådets organisation. Juryns arbete skulle även kunna administreras av ett kansli, exempelvis vid Kulturrådet. Kansliet bör naturligtvis, oavsett var det placeras, arbeta i nära samråd med övriga berörda organisationer, exempelvis Barnboksinstitutet.

Enligt 10 § 1 p förordningen (1988:676) med instruktion för Statens kulturråd (Kulturrådets instruktion) har rådets styrelse möjlighet att besluta att inrätta särskilda organ med beslutanderätt i styrelsens ställe i ärenden som styrelsen anger. Detta stadgande tar främst sikte på arbetsgrupper för fördelning av kulturpolitiska bidrag, men kan även användas för inrättande av en beslutande jury i detta fall. Kulturrådets styrelse skulle därmed genom särskilt beslut inrätta juryn och ge den befogenhet att fatta beslut om mottagare av Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne. Juryn skulle därefter kunna besluta självständigt i dessa ärenden.

4.7 Omröstningsregler

Om juryn är en del av eller en egen myndighet tillämpas regler i förvaltningslagen (1986:223) om omröstning och avvikande mening på juryns beslutsfattande. Dock kan avvikelser från lagen göras i lag eller förordning.

Juryen bör i första hand lösa eventuella meningsskiljaktigheter genom interna diskussioner och argumentationer, och sträva efter att fatta beslut med enhällighet. Skulle omröstning aktualiseras bör besluten kunna fattas enligt 18 § förvaltningslagen. Enligt lagrummet skall omröstning ske öppet, dvs. alla ledamöter måste tillkännage sin åsikt för varandra. Det slutliga beslutet fastställs genom att olika förslag i viss ordning ställs mot varandra. Förslagen antas med enkel majoritet. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

En särskild fråga gäller ledamöternas möjlighet att reservera sig mot juryns beslut. Enligt rådets bedömning bör juryn sträva efter att uppträda enat i sina beslut. Vid beslut om pristagare är detta särskilt angeläget. Rådet föreslår därför att 19 § förvaltningslagen inte tillämpas på juryn, och att detta regleras i förordning.

5 Övrig organisation

Som har nämnts ovan finns det ett flertal frågor som har anknytning till litteraturpriset men som inte bör hanteras av juryn. Det gäller frågor om prisutdelningsceremonin, planering och uppföljning av ekonomi, regler och rutiner för juryns arbete, juryns administrativa stöd, informationsfrågor och utvärdering. Enligt rådets mening bör dessa frågor hanteras av en särskild administrativ resurs, ett kansli. Det bör stå klart för juryn att dess uppgift är nominering och beslut om pristagare, samt att anta vissa regler för den egna organisationen. Övriga frågor om litteraturprisets hantering bör kansliet ansvara för.

Kansliets arbete bör ledas av en projektledare med ett sammanhållande ansvar för planering, budgetering, uppföljning och redovisning av arbetet med litteraturpriset. Det ekonomiska ansvaret för priset bör ligga på projektledaren. Denna funktion bör dessutom ha ansvaret för planering av prisutdelningsceremonin och övriga övergripande frågor, personalrelaterade och administrativa beslut som rör arbete med litteraturpriset.

Vad gäller juryns löpande arbete bör kansliet kunna utgöra ett substantiellt stöd i granskningen av nomineringarna. Utredningsarbetet medför att litteratur kommer att behöva köpas in, utredningar kommer att behöva beställas, information måste samlas in. I vissa fall kan dessutom översättningar eller lektörsutlåtanden behöva beställas. Detta stöd till juryn kräver kompetens inom barn- och ungdomslitteratur, gärna med upparbetade kontakter och nätverk samt med en förmåga att finna och sammanställa adekvat och användbar information.

Kansliet kommer även att behöva ta fram informationsmaterial om priset. Trycksaker, informationsblad och liknande material bör snarast skrivas, översättas och spridas internationellt. Enligt rådets uppfattning är det även nödvändigt med uppdaterad information på internet. En webbplats skulle kunna utgöra ett värdefullt stöd i arbetet med litteraturpriset, med möjlighet att få eller beställa information, ställa frågor om priset och dess hantering. Möjligen skulle även nomineringar till pristagare samt ackrediteringar till presskonferens och ceremonin kunna göras via en sådan webbplats.

6 Ceremonin

6.1 Syfte och allmänna utgångspunkter för ceremonin

Enligt rådets mening bör syftena med att anordna en ceremoni för utdelningen av priset vara att lyfta fram prismottagaren, hedra Astrid Lindgren minne och skapa internationell uppmärksamhet kring barn- och ungdomslitteratur, samt i ett större perspektiv även barns rätt till kultur. Eventuella arrangemang i anslutning till ceremonin bör också syfta till lyfta fram barnlitteraturen, barnkulturen och barns läsande.

Ceremonin bör präglas av en balans mellan å ena sidan en värdighet som ett internationellt pris i denna storleksordning erfordrar och å andra sidan den opretentiösa, lågmälda och humoristiska ton som många förknippar Astrid Lindgrens författarskap och person med.

Enligt rådets mening bör man inte i detta skede slå fast en slutlig ordning för en ceremoni. Istället bör det vara arrangörens huvudansvar att varje år lägga upp ett tilltalande program i samråd med experter på liknande arrangemang och personer med nära koppling till Astrid Lindgren. Arrangören bör för detta syfte kunna bilda ett råd bestående av personer med lämpliga kompetenser.

6.2 Tidpunkt

I regeringens uppdrag till Kulturrådet framgår det att det första litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne ska delas ut senast den 8 mars 2003. Rådet har övervägt andra tidpunkter för utdelande och resonerat kring flera olika datum med anknytning till Astrid Lindgrens liv och författarskap.

Den 8 mars är den dag då Astrid Lindgren begravdes och den sammanfaller med Internationella kvinnodagen. Denna kollision riskerar att medföra konkurrens mellan en eventuell prisutdelning och andra evenemang. Kulturrådet har dessutom fått kritiska synpunkter på att fira begravningsdagen.

Den 14 november, som är Astrid Lindgrens födelsedag, är dock en olämplig dag eftersom Rabén & Sjögren Bokförlag sedan flera år delar ut Astrid Lindgren-priset samma datum. Andra dagar i almanackan med anknytning till Astrid Lindgrens liv har också övervägts, men ingen av dem är enligt rådets mening att föredra.

Rådet anser att starka skäl talar för att prisutdelningsceremonin bör ske i maj eller början av juni. Även om Astrid Lindgren inte väjde sig för de svåra frågorna, är vår och sommar årstider som många förknippar med hennes författarskap. I Kulturrådets samråd i arbetet med uppdraget har det rått stor enighet om att vår/försommar skulle vara en mycket lämplig tidpunkt för att dela ut priset.

Vad gäller tidpunkten för det första utdelandet av priset, år 2003, bedömer Kulturrådet att det vore fördelaktigt att förlägga utdelningsceremonin till vår/försommar. Som nämnts bedömer rådet den tidpunkten vara lämpligast. Det är en fördel att redan första året kunna dela ut priset på samma tidpunkt som man avser göra det i framtiden. Att byta datum skulle kunna vara förvirrande för omvärlden.

Litteraturpriset behöver tillkännages i god tid före själva utdelningsceremonin. Med två till tre månaders framförhållning bör pristagarna kunna ges möjlighet att närvara vid ceremonin. Om utdelningsceremonin hålls i maj eller juni, skulle därför den 8 mars vara en lämplig dag för att tillkännage priset.

6.3 Plats

Rådet har övervägt olika platser för prisutdelning och anslutande program, främst Stockholm och Vimmerby. Båda orterna har en nära koppling till Astrid Lindgrens liv, och flera av hennes verk utspelar sig i någon av dessa städer. Vimmerby är i dag en ort som är starkt präglad av Astrid Lindgrens författarskap, och flera goda insatser görs för att bevara hennes arv. Det finns därför starka skäl att anknyta till Vimmerby i detta sammanhang. Å andra sidan har rådet erfarit viss tveksamhet till att knyta

priset alltför starkt till Astrid Lindgrens sagofigurer och verk. Priset borde snarare inriktas på att framhäva barn- och ungdomslitteraturens ställning och stärka barns läsande. I Stockholm finns mycket goda praktiska förutsättningar vad gäller kommunikationer, logi, tänkbara lokaler eller platser för prisceremoni och middag. Flera organisationer och nyckelpersoner är lokaliserade i Stockholm. Därför bedömer rådet, mot en samlad bakgrund, att själva prisutdelningen bör ske i Stockholm.

Enligt rådets mening bör dock juryns arbete och tillkännagivandet av pristagaren ha en anknytning till Vimmerby. Juryn skulle kunna hålla sitt sista, beslutande sammanträde på lämplig plats i Vimmerby, och efter beslutet tillkännage pristagaren/pristagarna vid en presskonferens i Vimmerby. Det finns ett flertal tänkbara lokaler för detta, bl.a. en gård i anslutning till Näs som kommunen planerar att rusta upp och göra tillgänglig för allmänheten.

6.4 Arrangemang och ceremoni

Enligt rådets mening bör en relativt kort prisceremoni arrangeras med ett fåtal anföranden, främst prismotiveringar och eventuella tacktal, samt möjligen musikinslag av hög kvalitet. Priset bör delas ut av en person som är en god representant för litteraturpriset och det svenska folket. Ett förslag som har framförts till Kulturrådet från flera håll är H.K.H Kronprinsessan Victoria, vilket enligt rådet skulle vara ett mycket värdigt och lämpligt val.

En möjlighet är att arrangera prisutdelningen så att allmänheten har möjlighet att delta vid prisutdelningen. Om prisutdelningen hålls under vår/försommar finns enligt rådets mening flera tänkbara platser där en prisutdelning skulle kunna hållas. Vid en utdelning öppen för allmänheten skulle man även kunna arrangera program och aktiviteter med anknytning till barn- och ungdomslitteratur, i anslutning till själva prisutdelningen.

Enligt rådets mening bör prismottagaren, utöver själva prissumman, även få någon form av gåva, gärna med anknytning till Astrid Lindgren. Ett förslag skulle kunna vara en originalillustration av en erkänt skicklig svensk barnboksillustratör. Det bör dock vara arrangörens uppgift att slutligt besluta om utformning av en sådan gåva.

Ceremonin bör följas av en middag. Flera alternativa lösningar kan tänkas, men praktiskt taget alla viktigare faktorer, antal gäster, lokal, meny, underhållning och utformning är beroende av ekonomiska ramar. Det bör därför vara arrangörens uppgift att utifrån tillgängliga medel ansvara för utformningen av middagen.

En presskonferens bör hållas i anslutning till ceremonin. Rådet bedömer att prisutdelningen kommer att väcka ett stort internationellt intresse, som måste bemötas på ett professionellt sätt. Beredskap måste finnas för användning av olika medier och kontakter på många språk.

I anslutning till prisutdelningen skulle man kunna arrangera föreläsningar, med anknytning till Astrid Lindgren och prismottagaren. Belönade författare eller organisationer ges då tillfälle att hålla anföranden, som kan sammanställas och publiceras i en skrift. Även andra arrangemang eller kulturella projekt bör övervägas.

7 Ekonomi

7.1 Allmänna utgångspunkter

Kulturrådet har tidigare redogjort för hur juryn bör utformas och arbeta samt vilket stöd juryn kan behöva i sitt arbete. Beräkningarna nedan bygger på tidigare redovisade resursbehov.

Kostnaderna som Kulturrådet har identifierat kan indelas i följande grupper:

- Kompetens
- Information och marknadsföring
- Juryn och nomineringsprocess
- Prisutdelningsceremonin
- Administration och samordning

7.2 Kompetens

Som framgår ovan i kapitel 5 bedömer Kulturrådet att kansliet bör ledas av en projektledare som har ett övergripande ansvar för planering, budgetering, uppföljning och redovisning av arbetet med litteraturpriset. Denna resurs bör ha ett övergripande ekonomiskt ansvar för priset och ansvara för planering av prisutdelningsceremonin och andra övergripande frågor. I och med att denna funktion ges det övergripande ansvaret för priset är det samma funktion som i första hand bör företräda kansliet i yttre kontakter.

För att juryn skall kunna erbjudas ett högkvalitativt stöd bedömer rådet att kansliet, eller den kansliet anlitar, måste ha erforderlig kompetens inom barn- och ungdomslitteraturområdet, gärna med erfarenhet av biblioteksverksamhet och med ett internationellt kontaktnät samt en förmåga att finna och sammanställa adekvat och användbar information.

Delar av det material som juryn efterfrågar bör kunna tas fram av kansliet. Till exempel bör kansliet kunna göra enklare utredningar. Därutöver bör mer omfattande eller komplicerade utredningar, översättningar eller lektörsutlåtanden kunna beställas. I detta arbete bör referensmaterial från exempelvis Barnboksinstitutet kunna användas. Institutet har även föreslagit att institutets expertis bör kunna, inom ramen för sina resurser, och mot ersättning, samverka med kansliet. Kansliet bör även kunna samverka med internationella experter på barn- och ungdomslitteratur.

7.3 Information och marknadsföring

Enligt rådet är det av stor vikt att information och kunskap om priset sprids. Enligt rådets bedömning kommer intresset för priset att vara stort. Det kommer också att finnas ett behov av att förankra priset i områden och sektorer som inte har kännedom om det. Resurser måste finnas både för att förankra priset och för att möta behovet av kontakter och information. Rådet bedömer att det krävs ett utvecklat och aktivt arbete, i synnerhet under den inledande perioden, för att informera om prisets syfte och utformning.

För att underlätta informationsarbetet bör priset ha en webbplats med information om priset, om juryns arbete, länkar om Astrid Lindgren och eventuellt även med möjlighet att nominera pristagare och erhålla ackreditering till presskonferens och ceremonin.

7.4 Juryn och nomineringsprocess

Rådet har tidigare redogjort för vissa principer som bör styra nivån på juryledamöternas arvoden. Arvodet bör vara skäligt och spegla både arbetsbördan som juryarbetet medför och det erkännande som det innebär att bli utnämnd till juryledamot.

Ledamöterna kommer att behöva läsa och bedöma ett stort antal böcker. Ett fast arvode bör utgå för

detta arbete. Dessutom måste ledamöterna delta vid ett antal möten. En särskild ersättning bör utgå för varje mötesdeltagande. Antalet möten för juryn beräknas till tre till fem per år. Arbetsutskottet behöver sannolikt ytterligare minst två möten.

Kostnaderna för resor och logi beror till stor del på juryns arbetssätt och sammansättning. Ett stort antal möten medför högre kostnader. Kostnaderna för juryns arbete kan därför variera mellan olika år, beroende på behovet av möten och juryns sammansättning.

För att bedöma ersättningsnivån har Kulturrådet hämtat vägledning från egna erfarenheter och kostnader för motsvarande arbetsgrupper. Sammanfattningsvis bedömer Kulturrådet att kostnader för juryns arbete, inklusive resor, logi, arvoden och sociala avgifter uppgår till cirka 500 000 kr. Den slutliga kostnaden beror naturligtvis på juryns storlek och ledamöternas arvode.

Därutöver tillkommer kostnader för inköp av utomstående expertis, utredningar och litteratur. I syfte att begränsa kostnaderna bör litteratur i så stor omfattning som möjligt lånas in från bibliotek eller motsvarande institutioner. Enligt rådets bedömning kommer dock visst inköp av litteratur att krävas.

7.5 Prisutdelningsceremonin

Ceremonin har redogjorts för i kapitel 6. Kostnaderna går i flera avseenden att påverka kraftigt beroende på hur ceremonin utformas. Därför är det svårt att ge en säker uppskattning av kostnaden.

Erfarenheter från utdelningar av pris i motsvarande storleksordning visar att kostnaderna för själva genomförandet av ceremonier kan variera stort, men även att de egna utgifterna kan begränsas genom tillskott från externa parter. Enligt rådets uppfattning talar effektivitetsskäl för att man anlitar expertis för planering och bistånd vid genomförande av ceremonin, vilket även kan bidra till att sänka kostnaderna.

7.6 Administration och samordning

Kansliets arbete kommer att medföra administrativa uppgifter, som lämpligen bör hanteras av den organisation som ges i uppdrag att ansvara för priset. Vissa kostnader är av engångskaraktär, medan andra är löpande. Delar av dessa kostnader bör rimligen kunna finansieras genom ett höjt förvaltningsanslag hos värdmyndigheten. Därutöver behöver projektledaren disponera vissa egna medel för administrativa kostnader.

7.7 Sammanfattande bedömning

Det är vanskligt att på föreliggande underlag göra en exakt uppskattning av kostnaderna. Enligt rådets mening kräver denna fråga kräver en grundligare analys än vad som nu har varit möjlig. Kulturrådet uppskattar dock lönekostnaderna för prisets administration till drygt 1 mkr. Till detta kommer kostnader enligt vad som redovisats ovan för exempelvis juryns arbete, ceremonin och informationsinsatser.

Kostnaderna påverkas naturligtvis av i vilken omfattning externa bidrag, såväl offentliga som privata, kan påräknas. Rådet vill särskilt peka på att motsvarande prisceremonier ofta delvis finansieras med hjälp av externa tillskott, med sänkta kostnader för arrangörerna som följd. Det handlar framförallt om naturaprestationer som kostnadsfria eller rabatterade resor, lokaler, transporter och andra tjänster. Det förekommer också att gäster betalar för att få delta i arrangemanget. Liknande lösningar borde kunna övervägas även i detta sammanhang. Enligt rådets mening är det rimligt att tänka sig att det kan finnas ett intresse från externa aktörer att medfinansiera arrangemanget.

Kostnaderna kan också påverkas av andra ställningstaganden som t.ex. utformningen av juryn, antal ledamöter och nivån på arvoden. De inledande kostnaderna kan också påverkas om man väljer att inleda arbetet med litteraturpriset i en mindre skala, för att sedan bygga upp en större verksamhet efter hand.

Administrativa kostnader kommer också att belasta den myndighet eller organisation som är värd för uppdraget.

8 Behov av författningsändringar eller motsvarande beslut

I detta kapitel redogörs för vilka förändringar som bör göras i olika författningar med anledning av litteraturprisets instiftande. Även andra beslut som är nödvändiga för instiftandet av priset beskrivs.

Om juryn placeras i anslutning till en myndighet tillämpas offentligrättslig lagstiftning på juryn och förvaltningslagens regler styr juryns beslutsfattande. Skulle man välja en annan form behöver man utarbeta vissa grunddokument, exempelvis behövs stadgar om man väljer stiftelseform.

Särskilda regler gäller för beslut som innefattar myndighetsutövning. Enligt rådets uppfattning torde dock juryns beslut om pristagare inte vara att anse som myndighetsutövning.

8.1 Förordning och beslut

Enligt Kulturrådet är de grundläggande frågorna om prisets syfte, prissummans storlek, juryns tillsättningsförfarande, beslutsförfarande, administrationen av priset och möjlighet att föreskriva ytterligare villkor av sådan karaktär att de bör beslutas av regeringen. Regeringen bör anta en förordning där dessa frågor regleras. Möjligen bör förordningen även ange hur medel till priset skall fördelas. Förordningen bör innehålla en delegation till den organisation som ges ansvar för priset att utforma närmare bestämmelser om prisets hantering. Dessutom bör arvoden till styrelseledamöter beslutas genom särskilt regeringsbeslut, med skilda ersättningsnivåer för ordförande, ledamöter med uppdrag i arbetsutskott och övriga ledamöter.

I regeringens uppdrag till Kulturrådet har angivits riktlinjer för litteraturpriset. Enligt Kulturrådet bör prisets syfte inte definieras ytterligare av regeringen eller rådet, utöver vad som redan har angivits i uppdraget. Det bör istället ankomma på juryn att tolka riktlinjerna, och förse dem med en konkret innebörd genom sina beslut om prismottagare. På så sätt kommer en praxis att utvecklas efter hand. Skulle juryn anse att prisets syfte behöver förtydligas ytterligare, kan det mycket väl göras av regeringen i ett senare skede.

Kulturrådet bedömer för egen del inte att myndighetens instruktion skulle behöva ändras i anledning av hanteringen av litteraturpriset, om rådet skulle ges ansvar för priset.

8.2 Detaljerade anvisningar genom föreskrift

Den organisation som ges i uppdrag att ansvara för priset bör anta mer detaljerade anvisningar om priset. Exempelvis har Kulturrådet möjlighet att anta bindande normer i form av föreskrifter, som publiceras i rådets författningssamling, KRFS (Statens kulturråds författningssamling). I en särskild föreskrift för litteraturpriset skulle Kulturrådet kunna utforma närmare bestämmelser om vilka organisationer som skall vara nomineringsberättigade, hur nomineringar skall utformas, tidsplan för arbetsprocess (nominering, urval, beslut och ceremoni), juryns sammansättning, omröstningsregler, hur arbetsordning för juryn skall antas och liknande frågor.

Själva inrättandet av juryn bör ske genom beslut av den organisation som ges ansvar för priset. I ett sådant beslut bör anges juryns uppgift, samt att juryn har egen beslutanderätt vad gäller att utse pristagare. Till exempel skulle juryn kunna inrättas genom beslut av Kulturrådets styrelse, i enlighet med rådets instruktion. Juryn skulle dock besluta i Kulturrådets namn.

8.3 Arbetsrutiner, arbetsordning

De närmare praktiska förutsättningarna för juryns arbete bör regleras. Juryn bör dock själv kunna besluta

om sin organisation och egna interna rutiner, och även kunna ändra efter behov och erfarenheter. En arbetsordning för juryn bör därför tas fram och fastställas av juryn. Det faktum att juryn själv beslutar om sina rutiner är sannolikt ägnat att stärka bilden av juryn som varande självständig och oberoende.

Uppgifterna för litteraturprisets kansli bör också regleras i en arbetsordning eller motsvarande. Även om projektledaren, chefen för kansliet, bör ha det fullständiga ekonomiska ansvaret för administrationen av priset bör kansliet utgöra en integrerad del av rådets verksamhet, och omnämnas i arbetsordningen.

8.4 Ekonomi

Särskilda medel kommer behöva anslås för litteraturpriset. Dels behöver själva prissumman fördelas genom ett lämpligt anslag, dels behöver de administrativa kostnaderna fördelas. Lämpligen bör detta styras av regeringens regleringsbrev.

8.5 Offentlighet och sekretess

En särskild fråga gäller öppenhet och insyn i juryns och administrationens arbete med litteraturpriset. Om en myndighet ges i uppdrag att hantera priset, och ett kansli inrättas vid myndigheten, tillämpas TF:s regler om allmänhetens tillgång till handlingar och övrig förvaltningsrättslig lagstiftning på juryn och dess administration.

Jämförelse med andra priser är ett öppet förfarande, som tillåter allmänhetens insyn, relativt ovanligt. Rådet har mött uppfattningarna att en offentlig insyn i juryns granskande arbete skulle kunna inverka menligt på diskussionerna, samt att nomineringarnas innehåll och kvalitet riskerar att bli lidande om nominatorerna är medvetna om att deras förslag blir offentliga. Rådet bedömer dock inte att denna risk är överhängande, utan anser att en offentlig insyn kan ha positiv effekt på juryns arbete, exempelvis genom att motverka spekulationer om oegentliga hänsynstaganden eller förfaranden i juryn och inverka positivt på allmänhetens bild av hanteringen av priset. Dessutom är det naturligtvis rimligt att offentlig insyn görs möjlig när det gäller hantering av offentliga medel.

Samtidigt kan det finnas intresse av ett skydd för vissa begränsade uppgifter i handläggningen av priset. I nomineringar, utredningar eller i annat material som inkommer till litteraturprisets kansli kan det tänkas förekomma uppgifter vars röjande skulle kunna vara till skada för enskildas ekonomiska eller personliga förhållanden. Det kan röra sig om uppgifter i biografier om författares liv och leverne, i redogörelser av finansiering för pågående eller avslutade projekt för läsfrämjande eller motsvarande uppgifter av personlig eller ekonomisk karaktär. Enligt Kulturrådet är det rimligt att det bör finnas en möjlighet att sekretessbelägga sådan information.

Sekretesslagen innehåller vissa möjligheter att sekretessbelägga information av ovan nämnt slag. Sekretessgrunden i 8 kap 6 § sekretesslagen (1980:100) som främst tar sikte på sekretess till skydd för enskilds affärs- eller driftförhållanden skulle kunna utgöra ett lämpligt lagrum. För att lagrummet skall kunna tillämpas som sekretessgrund i handläggningen av frågor om litteraturpriset, krävs dock att bilagan till sekretessförordningen (1980:657) utvidgas till att omfatta denna verksamhet. Kulturrådet föreslår därför att förordningens bilaga kompletteras med en ny punkt med följande lydelse »p. x. utredning och handläggning enligt förordningen (2002:xxxx) om litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne.« Det är rådets uppfattning att denna sekretessgrund bör kunna tillämpas. I sammanhanget vill dock rådet framhålla, mot bakgrund av allmänna öppenhetssträvanden och ovan angivna skäl, att handläggningen av priset bör ske med så stor offentlig insyn som möjligt.

9 Utvärdering

Det förslag som rådet här har lämnat är ett resultat av en avvägning av flera faktorer, och ett urval av flera tänkbara lösningar gjorda på grundval av en samlad bedömning av de fakta som rådet känner till. Det är naturligtvis omöjligt att förutse alla aspekter och förutsättningar, vilka villkor som kommer att ändras och vilka eventuella bedömningar som inte har varit korrekta. Man bör under alla omständigheter ha en beredskap för att formerna för litteraturpriset kan behöva ändras i framtiden. Samtidigt finns det ett stort värde i att vissa allmänna utgångspunkter ligger fast redan från första året, exempelvis prisets namn, datum för ceremonin samt de grundläggande förutsättningarna för juryarbetet.

En årsvis utvärdering av priset bör göras efter varje avslutad ceremoni. En sådan process skulle främst kunna syfta till att utvärdera erfarenheter av arbetsformer, projektplaner, samarbeten och köpta tjänster, samt identifiera löpande förbättringsåtgärder. Det ligger i sakens natur att genomförandet av ceremonin bör utvärderas i syfte att förbättra kommande års arrangemang.

Därutöver bör en översyn av de ekonomiska förutsättningarna göras inom två eller tre år. Som rådet har nämnt är det vanskligt att uppskatta kostnaderna för prisets hantering och den nuvarande bilden skulle behöva revideras med erfarenhet från några års arrangemang.

Dessutom bör litteraturprisets effekter utvärderas efter en längre period, ca 10 år.